

ΔΝΤ: Μια κρίση όπως καμία άλλη...

«Διαβάζοντας» και ερμηνεύοντας κριτικά τις συνέπειες της κρίσης μέσα από τις δηλώσεις της γ.γ. του ΔΝΤ Κρισταλίνα Γκεοργκίεβα

Του *Πάνου Κοσμά*

Καθώς η κρίση του κορωνοϊού αγκαλιάζει τη μία χώρα ύστερα από την άλλη, από τις πλέον ισχυρές ιμπεριαλιστικές οικονομίες μέχρι τη μικροσκοπική και πάμφτωχη Μπουργκίνα Φάσο, καθώς ο «χορός» των εκτιμήσεων-προβλέψεων για τις οικονομικές της επιπτώσεις συνεχίζεται, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προετοιμάζεται για την εαρινή του Σύνοδο (μαζί με την Παγκόσμια Τράπεζα). Στο πλαίσιο αυτό, η γενική του διευθύντρια Κρισταλίνα Γκεοργκίεβα προέβη πρόσφατα (9 Απριλίου) σε δηλώσεις-σοκ όπως συνηθίζεται να λέγεται στη δημοσιογραφική αργκό.

Στις δηλώσεις της περιέχονται διαπιστώσεις αλλά και εκτιμήσεις για την πορεία και τις συνέπειες της κρίσης. Στο σύντομο αυτό κείμενο παρουσιάζονται τα βασικά τους σημεία και κάποιες κριτικές αξιολογήσεις σε αδρές γραμμές.

1. Η πρώτη πραγματικά παγκόσμια ύφεση: Η ύφεση στην κρίση που ξέσπασε το 2008 ήταν διεθνής αλλά όχι παγκόσμια. Έπληξε τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση, χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, αλλά η κινεζική οικονομία έμεινε εκτός, πολλές χώρες δεν πέρασαν από ύφεση, σε άλλες η ύφεση ήταν οριακή. Η κρίση του 1929-30 ήταν «εξ ορισμού» διεθνής αλλά όχι παγκόσμια, αφού ο κόσμος δεν ήταν καν ενοποιημένος καπιταλιστικά εξαιτίας της ύπαρξης της ΕΣΣΔ και της Κίνας.

Για την τωρινή κρίση η γ.γ. του ΔΝΤ εκτιμά ότι θα αγκαλιάσει πάνω από 170 χώρες σε σύνολο 189 χωρών-μελών του Ταμείου! Θα

αγκαλιάσει επίσης όλους τους ισχυρούς πόλους του συστήματος πλήττοντας ιδιαίτερα σκληρά τα κέντρα του: ΗΠΑ, Γερμανία, Κίνα, χώρες του G-7 και του G-20, χώρες του ΟΟΣΑ. Στην κρίση του 2008 η Κίνα και η Ινδία έμειναν εκτός, αποτελώντας κατά κάποιον τρόπο την οικονομική «ατμομηχανή» που βοήθησε στη «ρυμούλκηση» των υπόλοιπων χωρών στην επάνοδο σε αναπτυξιακούς ρυθμούς. Τώρα, «ατμομηχανή» δεν υπάρχει.

2. Η σύγκριση γίνεται επισήμως με την κρίση του 1929: «Μια κρίση όπως καμία άλλη», δήλωσε η Γκεοργκίεβα, προσθέτοντας ότι «Στην πραγματικότητα, «αναμένουμε το χειρότερο οικονομικό φαινόμενο από τη Μεγάλη Ύφεση (σ.σ. του 1929)». Την εκτίμηση αυτή προσυπέγραψε πρόσφατα και ο Richard Haass με άρθρο του στο “Foreign Affair” ⁽²⁾ στο οποίο εκτιμά πως ο κόσμος ύστερα από την κρίση του κορωνοϊού θα δεν θα μοιάζει με αυτόν ύστερα από το ξέσπασμα της κρίσης του 2008, αλλά ύστερα από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ένας χορός των πιο πρόσφατων εκτιμήσεων από αστούς αναλυτές συγκλίνει πλέον στον ίδιο κοινό τόπο.

3. Η ανάκαμψη το 2021, μερική και υπό όρους: Η γ.γ. του ΔΝΤ διαλύει και μια άλλη, υπεραισιόδοξη εκτίμηση περί ορμητικής ανάπτυξης το 2021, που σχεδόν θα εξαλείψει τις συνέπειες της ύφεσης του 2020. Το 2021 η ανάκαμψη θα είναι «μερική», δηλώνει η Γκεοργκίεβα, και «υπό όρους». Ο βασικός όρος της μερικής ανάκαμψης είναι να υποχωρήσει η πανδημία το β' εξάμηνο του 2020. Δεδομένου ότι η πανδημία θα επανέλθει ως εποχική ίωση από το φθινόπωρο – χειμώνα του 2020 ύστερα από μια ανάπαυλα (όχι πλήρη) το καλοκαίρι και δεδομένου ότι παντού το 50% του πληθυσμού δεν θα έχει νοσήσει ενώ όσοι/ες έχουν περάσει τη νόσο ελαφρά δεν θα αναπτύξουν αποτελεσματικά αντισώματα, δεδομένου τέλος ότι το εμβόλιο δεν πρόκειται να έρθει πριν την άνοιξη του 2021, το «δεύτερο κύμα» θα υπάρξει και θα είναι επίσης σφοδρό. Στη θέση ότι δεν πρόκειται να υπάρξει θεαματική ανάκαμψη το 2021 συγκλίνουν και άλλες εκτιμήσεις, όπως της IP Morgan, που σε πρόσφατη έκθεσή της λέει ότι η παγκόσμια οικονομία δεν θα ανακάμψει στα επίπεδα του 2019 παρά μόνο μετά το 2022.

Άσχετα από αυτές τις εκτιμήσεις, ωστόσο, η γρήγορη κάλυψη των απωλειών της ύφεσης προϋποθέτει ότι ο καπιταλισμός πριν την κρίση του κορωνοϊού δεν έπασχε από «υποκείμενα νοσήματα», ότι η κρίση του κορωνοϊού δεν είναι ο πυροδότης της οικονομικής κρίσης αλλά η αιτία της. Πράγμα που δεν ισχύει.⁽³⁾

4. Οι Αναπτυσσόμενες χώρες, στο πελατολόγιο του ΔΝΤ: Οι απώλειες στις λεγόμενες Αναδυόμενες αγορές ξεπέρασαν τα 100 δισ. δολάρια, τρεις φορές πάνω σε σχέση με την κρίση του 2008! Ταυτόχρονα, 170 χώρες-μέλη του Ταμείου (από τις 189) θα περάσουν από ύφεση. Δήλωσε η Γκεοργκίεβα:

«Οι αναδυόμενες αγορές και τα έθνη χαμηλού εισοδήματος – σε όλη την Αφρική, τη Λατινική Αμερική και σε μεγάλο μέρος της Ασίας – διατρέχουν υψηλό κίνδυνο. Με πιο αδύναμα συστήματα υγείας, πολλοί αντιμετωπίζουν την τρομακτική πρόκληση να καταπολεμήσουν τον ιό σε πυκνοκατοικημένες πόλεις και φτωχογειτονιές – όπου η κοινωνική αποστασιοποίηση είναι δύσκολη επιλογή. Με λιγότερους πόρους, είναι επικίνδυνα εκτεθειμένοι στις συνεχιζόμενες κρίσεις ζήτησης και προσφοράς, σε δραστικές αυστηρότερες οικονομικές συνθήκες, ενώ ορισμένοι ενδέχεται να αντιμετωπίσουν ένα μη βιώσιμο χρέος».

Ως αποτέλεσμα, το πελατολόγιο του ΔΝΤ διευρύνεται θεαματικά, καθώς ήδη 90 χώρες ζήτησαν χρηματοδοτική βοήθεια και ο αριθμός συνεχώς αυξάνεται. Για να αντιληφθούμε το μέγεθος του προβλήματος, η Γκεοργκίεβα δήλωσε ότι το Ταμείο θα διαθέσει εν δυνάμει το σύνολο των χρηματοδοτικών του δυνατοτήτων, ύψους 1 τρισ. δολαρίων. Η πιο μαζική στην Ιστορία διαδικασία ιμπεριαλιστικής υποδούλωσης χωρών μέσω του χρέους και των ελλειμμάτων είναι ante portas!

5. Οι αντοχές του χρηματοπιστωτικού τομέα θα δοκιμαστούν: Παρόλο που οι τράπεζες ύστερα από την κρίση του 2008 καλυτέρευσαν την κεφαλαιακή τους επάρκεια, «η αντοχή τους θα δοκιμαστεί σε αυτό το ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αντιμετωπίζει σημαντικές πιέσεις και οι μηχανισμοί νομισματικής τόνωσης και ρευστότητας παίζουν

έναν απαραίτητο ρόλο», δήλωσε η Γκεοργκίεβα.

Για τον λόγο αυτόν, το ΔΝΤ θα δημοσιεύει σύντομα Έκθεση Παγκόσμιας Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Είναι εντελώς αναμενόμενο: Τόσο βαθιά ύφεση σημαίνει πως σημαντικό μέρος του ιδιωτικού χρέους (επιχειρήσεων και νοικοκυριών) δεν θα μπορεί να εξυπηρετηθεί, καθώς πολλές επιχειρήσεις και πολλά νοικοκυριά θα χρεοκοπήσουν ή θα βρεθούν σε τρομακτική αδυναμία να πληρώνουν τα χρέη τους. Αυτό συνεπάγεται μια νέα γενιά «κόκκινων» δανείων, νέες κεφαλαιακές «τρύπες» για τις τράπεζες, νέα κυβερνητικά προγράμματα στήριξης των τραπεζών με κρατικές εγγυήσεις ή και «ζεστό χρήμα», νέα επιδείνωση του κρατικού χρέους και εξ αυτού του λόγου.

6. Οι τομείς που πλήττονται ιδιαίτερα: Η Γκεοργκίεβα υπογράμμισε πως οι οικονομικοί τομείς οι οποίοι θα δεχτούν τη μεγαλύτερη πίεση είναι το λιανικό εμπόριο, η εστίαση, οι μεταφορές, ο τουρισμός. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για χώρες όπως η Ελλάδα και η Κύπρος. Σημαίνει ότι Ελλάδα και Κύπρος θα βρεθούν στην διεθνή πρωτοπορία όσον αφορά το βάθος της ύφεσης.

7. Η «ανόρθωση» μετά την κρίση: Καθείς με τις δυνάμεις του – ή με δανεικά...

Καθώς το βάθος της ύφεσης και η έκταση των συνεπειών της κρίσης συγκρίνονται με αυτές του πολέμου, η ανάκαμψη μετά την κρίση αποδίδεται πλέον όλο και συχνότερα με τον όρο «ανόρθωση». Δήλωσε επ' αυτού η Γκεοργκίεβα:

«Θα χρειαστεί να προχωρήσουμε γρήγορα για να ενισχύσουμε τη ζήτηση. Τα συντονισμένα δημοσιονομικά κίνητρα θα είναι απαραίτητα. Όπου ο πληθωρισμός παραμένει χαμηλός και σταθερός, η νομισματική πολιτική θα πρέπει να παραμείνει ευνοϊκή. **Όσοι διαθέτουν μεγαλύτερους πόρους και πολιτικό χώρο θα χρειαστεί να κάνουν περισσότερα, άλλοι, με περιορισμένους πόρους, θα χρειαστούν περισσότερη υποστήριξη**». (υπογράμμιση δική μου)

Τι θα πει «πολιτικός χώρος» για παροχή «δημοσιονομικών κινήτρων»; Το να μην υπάρχουν δεσμεύσεις όπως το 3% στο έλλειμμα προκειμένου για τις χώρες-μέλη της ΕΕ ή, ακόμη χειρότερα, το 3,5 πρωτογενές πλεόνασμα προκειμένου για την Ελλάδα. Υπ' αυτή την προϋπόθεση, κάθε χώρα δαπανά με τη μορφή δημοσιονομικών κινήτρων όσα μπορεί, αλλά οι δημοσιονομικά πιο αδύναμες θα χρειαστούν «βοήθεια» -από το ΔΝΤ- υπό τους γνωστούς όρους των «προγραμμάτων προσαρμογής».

Όσο για τις χώρες που δεν έχουν «πολιτικό χώρο», όπως η Ελλάδα και άλλες χώρες-μέλη της ΕΕ και της ιδιαίτερα της Ευρωζώνης, θα πρέπει να βασιστούν στα δανεικά μέσω Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (αγορά κρατικών ομολόγων = κρατικού χρέους στο πλαίσιο του προγράμματος «ποσοτικής χαλάρωσης») ή να... πέσουν στην ανάγκη του ESM... αγοράζοντας και ένα μνημονιακό «πακέτο»...

Οι μεγάλοι απόντες των δηλώσεων: παγκόσμια υπερχρέωση, ελλείμματα, νέα μνημόνια

Από τις δηλώσεις της Γκεοργκίεβα απουσιάζουν αναφορές σε ενοχλητικές πτυχές που αφορούν τα «υποκείμενα νοσήματα» του καπιταλισμού που προϋπήρχαν της κρίσης του κορωνοϊού που για να τα παραθέσουμε και αναλύσουμε θα χρειαζόταν ένα άλλο αναλυτικό άρθρο.⁽⁴⁾ Σε δηλώσεις που περιλαμβάνουν ειδικό «κεφάλαιο» για τις προοπτικές ανάκαμψης ύστερα από την κρίση, είναι εξόφθαλμη η απόκρυψη ουσιωδών παραμέτρων και συνεπειών που είναι προδιαγεγραμμένες. Οι παραλείψεις είναι προφανώς συνειδητές και αφορούν:

- **Την προφανή άμεση συνέπεια της ύφεσης σε συνδυασμό με την αύξηση των κρατικών δαπανών για την αντιμετώπιση της κρίσης: την τεράστια αύξηση των κρατικών ελλειμμάτων.** Για παράδειγμα, η Morgan Stanley εκτιμά ότι το αμερικανικό ομοσπονδιακό έλλειμμα το 2020 θα εκτιναχτεί στο 18% του ΑΕΠ! Το 2020 θα είναι χρονιά μεγάλων ελλειμμάτων για όλες τις χώρες, περιλαμβανομένων όλων

των ισχυρών καπιταλιστικών χωρών. Τα ελλείμματα θα είναι τόσο υψηλά, ώστε θα απαιτηθούν πολλά χρόνια για να μειωθούν δραστικά στα προ της κρίσης επίπεδα.

- **Η ύφεση σε συνδυασμό με τα υψηλά κρατικά ελλείμματα θα εκτοξεύσουν σε νέα ύψη το κρατικό χρέος:** Η ύφεση επειδή μειώνει το ΑΕΠ (που είναι ο παρονομαστής στη σχέση χρέους/ΑΕΠ) και το κρατικό έλλειμμα επειδή θα χρηματοδοτηθεί με δανεισμό, άρα προστίθεται στο υπάρχον συσσωρευμένο κρατικό χρέος. Όπως και με τα ελλείμματα, έτσι και με το χρέος η αύξηση δεν θα είναι εφάπαξ, δεν θα αφορά δηλαδή το 2020, αλλά και τα επόμενα χρόνια μέχρι και να (και εφόσον) οι χώρες ή ένα μέρος τους να επανέλθουν σε δημοσιονομική ισορροπία (μηδενικό δημοσιονομικό έλλειμμα). Ύστερα από την κρίση του 2008, το κρατικό χρέος εκτοξεύτηκε παγκόσμια (μεσοσταθμικά) 20 και πλέον εκατοστιαίες μονάδες πάνω από τα προ της κρίσης επίπεδα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Ύστερα από την τωρινή κρίση θα υπάρξει νέα παγκόσμια εκτόξευση, αρκετά πάνω από το 100% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Η παγκόσμια υπερχρέωση, υποκείμενο νόσημα του καπιταλισμού πριν την κρίση του κορωνοϊού, θα προσλάβει ιστορικές διαστάσεις.
- **Νέα προγράμματα λιτότητας:** Για τις χώρες που θα πέσουν στα «νύχια» του ΔΝΤ για χρηματοδοτική βοήθεια, είναι προφανές ότι πρέπει να αναμένεται νέα γενιά προγραμμάτων «προσαρμογής». Για τις χώρες της ΕΕ, πρέπει να είναι προφανές ότι θα εκπονηθεί πρόγραμμα επανόδου στη δημοσιονομική ισορροπία σε βάθος λίγων χρόνων 3ετίας ή 5ετίας). Για τις χώρες της Ευρωζώνης, ένα τέτοιο πρόγραμμα επανόδου θα είναι ακόμη αυστηρότερο. Για την Ελλάδα και την Ιταλία θα είναι «βρόχος αποπνιγμού»...

Όμως, όλα αυτά -και άλλα πολλά- ανήκουν στην κατηγορία αυτών που «δεν λέγονται αλλά γίνονται». Για την ακρίβεια: όταν ειπωθούν, σημαίνει πως ήρθε η ώρα για να γίνουν...

Σημειώσεις - παραπομπές :

1.

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser>

2.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-04-07/pandemic-will-accelerate-history-rather-reshape-it>

3.

<https://www.redtopia.gr/%ce%b7-%cf%84%ce%ad%ce%bb%ce%b5%ce%b9%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%cf%84%ce%b1%ce%b9%ce%b3%ce%af%ce%b4%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b7-%ce%b1%cf%85%cf%84%ce%b1%cf%80%ce%ac%cf%84%ce%b7-%cf%84%ce%b7/>

(4) Βλέπε σχετικά παραπομπή (3)